

Olivier Boulnois • Lawrence Goodall
Laurent Lavaud • Thomas Howard
Xavier Morales

DESPRE
PROVIDENȚĂ

Traducere din limba franceză de
Ioana-Marta Mureșan

Galaxia
Gutenberg
2023

Cuprins

Despre Providență.....	7
INTRODUCERE	9
<i>Olivier Boulnois: Conversia privirii –</i> Providența fără ideea răului	11
ÎNTREBĂRI.....	17
<i>Lawrence Goodall:</i> Apărându-L pe Dumnezeu <i>ex nihilo</i>	19
<i>Laurent Lavaud:</i> Providența cu riscul libertății.....	55
ARGUMENTE.....	79
<i>Olivier Boulnois:</i> Conceptul de Dumnezeu după teodicee.....	81
<i>Thomas Howard: Providența în</i> <i>Trilogia cosmică a lui C. S. Lewis</i>	134
<i>Xavier Morales:</i> Note despre angelologia lui C. S. Lewis	149

Despre Providență

Această frescă, „Isus în tetramorf” este, potrivit părintelui Jean-Marie Tézé, formula definitivă a „majestas Domini”: „Celor patru Orienturi ale lumii, celor patru direcții spațiale, li se suprapun cele patru Evanghelii... Pivotal și axa lumii devin sediul rostirii divine, a Cuvântului lui Dumnezeu. Ordinea Revelației reia, aprofundează și fondează definitiv – în măsura în care o salvează – ordinea lumii.”

(Theophanies du Christ)

Găsim aici linia verticală a tronului lui Cristos care taie arcurile corului din bazilica San'Angelo. În vârful absidei, Duhul Sfânt impune întregii opere dinamismul planului divin.

Olivier Boulnois:
**Conversia privirii –
Providența fără ideea răului**

Atunci când apare un doliu neprevăzut, o suferință greu de îndurat, o catastrofă teribilă, atât în inima credinciosului cât și în cea a necredinciosului se ivește întrebarea: Unde e Dumnezeu? La ce veghează? De ce permite să se petreacă un asemenea rău?

Întrebarea este legitimă: a protesta împotriva lui Dumnezeu este o atitudine la fel de veche ca profeții: „Până când voi striga către tine, și tu nu vei asculta? Până când voi striga la tine «Violență!», și tu nu măntuiești? De ce mă faci să văd nelegiuire, și tu [doar] privești? Devastare și violență sunt înaintea mea, ceartă și neînțelegere se ridică.” (*Habacuc 1:2-3*). Și totuși, acest protest are sens în Biblie numai fiindcă se adresează lui Dumnezeu, deoarece această plângere implică tot atâta încredere, pe cât de multă relevă deziluzie.

Însă, atunci când se adresează altcuiva decât lui Dumnezeu, întrebarea este menită să-i pună la

îndoială existența. La Sfântul Toma din Aquino problema apare ca o dificultate care trebuie depășită pentru a demonstra că Dumnezeu există: „Dacă Dumnezeu există, atunci răul nu ar putea exista. Or răul există în lume. Deci Dumnezeu nu există.” (*Summa Theologica*, I, q. 2, a. 3 argumentul 1). Filosofia a invocat acest argument de mii de ori pentru a demonstra că Dumnezeu nu există. Devenit o banalitate, el impregnează reprezentările și conștiința încărcată a contemporanilor noștri¹.

Metafizica a crezut că rezolvă problema inventând o „teodicee”, adică o justificare a existenței lui Dumnezeu în ciuda existenței răului². Aceasta constă în a spune că Dumnezeu, prin Providența sa, permite răul pentru a putea produce un bine și mai mare. Însă acest mod de a-l „salva pe Dumnezeu” fără voia lui riscă, din contră, să-l facă mai responsabil de existența răului în lume, acordul său putând cu ușurință să pară o formă de complicitate. Dacă Dumnezeu e bun și atotputernic, cum poate el să tolereze lumea așa cum e? Ceva mai recent, în *Der Gottesbegriff nach Auschwitz* [Conceptul de

¹ A se vedea articolul lui Lawrence Goodall „Théodicée ex nihilo”, în *Communio*, n° XXVII, 4 – iulie-august 2002, pp. 11-30.

² A se vedea în acest volum articolul lui Olivier Boulnois, «Le concept de Dieu après la théodicée» „Conceptul de Dumnezeu după teodicee”.

Dumnezeu după Auschwitz], Hans Jonas a conchis că ar trebui chiar să se renunțe la ideea de omnipotență (de care depinde Providența): Dumnezeu ar fi renunțat la omnipotență pentru a lăsa puterea oamenilor, ar fi renunțat să mai intervină în istorie pentru a lăsa oamenii să fie responsabili de mântuire. Poate acest răspuns, care are meritul de a nu renunța la existența lui Dumnezeu și la bunătatea lui, să fie unul satisfăcător? Putem abandona ideea de Providență fără să trădăm credința creștină într-un Dumnezeu salvator care intervine în istorie?

Atât ateismul filosofic, cât și poziția lui Hans Jonas, în ciuda concepțiilor opuse cu privire la măreția lui Dumnezeu, se sprijină pe imposibilitatea de a împăca Providența divină, prezența răului în lume și existența lui Dumnezeu. Obiectivul acestui volum din colecția *Communio*³ nu este acela de a explora acest labirint, ci de a vedea dacă întrebarea a fost bine pusă dintru început. Mai degrabă decât să supunem Providența divină judecății noastre, nu ar fi oare mai potrivit să supunem judecata noastră

³ *Communio* este o federație de reviste teologice, fondată în 1972 de Joseph Ratzinger, Hans Urs von Balthasar, Henri de Lubac, Walter Kasper, Marc Ouellet, Louis Bouyer și alții. *Communio*, publicată în prezent în cincisprezece limbi, este una dintre cele mai importante reviste de gândire catolică. Revistele sunt editate independent în fiecare limbă, dar publică și traduceri ale articolelor publicate în celelalte ediții. (n.red.)

scrutării lui Dumnezeu. Astfel, ar trebui să încetăm să mai opunem Providenței o idee a răului (a noastră) în funcție de care îl judecăm pe Dumnezeu, în loc să ne lăsăm judecați de El. Aceasta ar fi o inversare binevenită, o foarte necesară conversie a privirii.

Proiectăm asupra lui Dumnezeu ideea noastră că binele ar rezulta din rău. Răul ar fi asemenea umbrei dintr-un tablou, un efect care dă ansamblului mai mult relief și, în mod indirect, o bunătate mai mare. Este, însă, această teorie în acord cu Evanghelia? Să ne gândim la parabola oii pierdute: probabilitatea eșecului este de unu la o sută – ce om nu ar fi mulțumit să întreprindă ceva cu asemenea rezultat și nu ar fi dispus să riște pierderea cu o astfel de statistică? Totuși, pentru Cristos, nu doar că fiecare ființă e unică, ci tocmai pentru aceea care s-a pierdut (umbra din tablou) este dispus să le lase pe toate celelalte (șansele de reușită de nouăzeci și nouă la sută). Ceea ce e un eșec în ochii oamenilor, în ochii lui Dumnezeu e o reușită. Ideea noastră de rău și de eșec nu e aceeași cu cea a lui Dumnezeu.

Această conversie a privirii ne duce la schimbarea raportului cu suferința: Cristos nu o justifică, el o învinge și o transfigurează. Suferința ne invită să apreciem mai bine libertatea umană, unde se lasă

întrezărită cea a lui Dumnezeu⁴. Ea ne invită, de asemenea, să ne schimbăm atitudinea în timpul rugăciunii: avem obiceiul să-i cerem totul lui Dumnezeu. Îi cerem pacea, dreptatea și binele de tot felul, iar în acest timp, el ne roagă pe noi să facem pace, să facem dreptate și să facem bine. Dacă am lua aminte la ceea ce iubirea lui Dumnezeu așteaptă de la noi, în loc să îi impunem ce așteptăm noi de la ea, Providența nu ar mai apărea ca obiecție împotriva bunătății divine.

Pentru aceasta însă, trebuie să îl lăsăm pe Dumnezeu să ne pună întrebările, nu să supunem Providența judecății noastre.

⁴ A se vedea în volumul de față articolul lui Laurent Lavaud, „Providența cu riscul libertății”.